

SOBRE L'OBRA 'DOMINI MÀGIC', DE JOAN VINYOLI

Vint anys d'Empúries

JORDI LLAVINA

Un dels meus llibres predilectes –de capçalera, gairebé– és *Domini màgic*, el penúltim del poeta Joan Vinyoli. No és el primer llibre que vaig comprar amb pessetes meves (l'any 1984), però sí un dels primers que recordo haver llegit amb autèntic entusiasme. Que tingui signats i datats abans d'aquell any, en recordo molt especialment un: les *Poesies completes* de Joan Salvat-Papasseit, edició a cura de Joaquim Molas, publicat per Ariel (que vaig adquirir el 3 d'agost del 1982). Hi hauria d'afegir mitja dotzena dels magnífics –avui tan vells– Llibres del Mall, i potser una desena mal comptada dels de l'*Escorpi*, de can 62.

Domini màgic va aparèixer al març del 1984 a la col·lecció *Migjorn*, de l'editorial Empúries. De fet, aquest llibre tan important de Vinyoli era un dels sis títols inicials de l'editorial. *Migjorn* ha sigut una de les meves col·leccions de poesia preferides durant molts anys: Trakl, Bauçà, Saba, Bonet, entre tants altres poetes, jo els vaig descobrir a final dels 80 gràcies a aquesta col·lecció. Vinyoli, de fet, el vaig descobrir gràcies a aquest llibre, el primer de la col·lecció *Migjorn*. Després ja em vaig fer un lector de poesia habitual, vaig comprar i robar llibres de col·leccions d'aquí i d'arreu del món. Tinc pràcticament tot el que va publicar Vinyoli, també. Però per a mi la col·lecció *Migjorn* continua significat alguna cosa de fundacional, com se sol dir. Li dec, entre altres guanys, haver-me presentat Vinyoli, el gran poeta català de la segona meitat del segle XX. I qui diu la col·lecció *Migjorn* diu, esclar, l'editorial Empúries.

SÒBRIES COBERTES BLANQUES

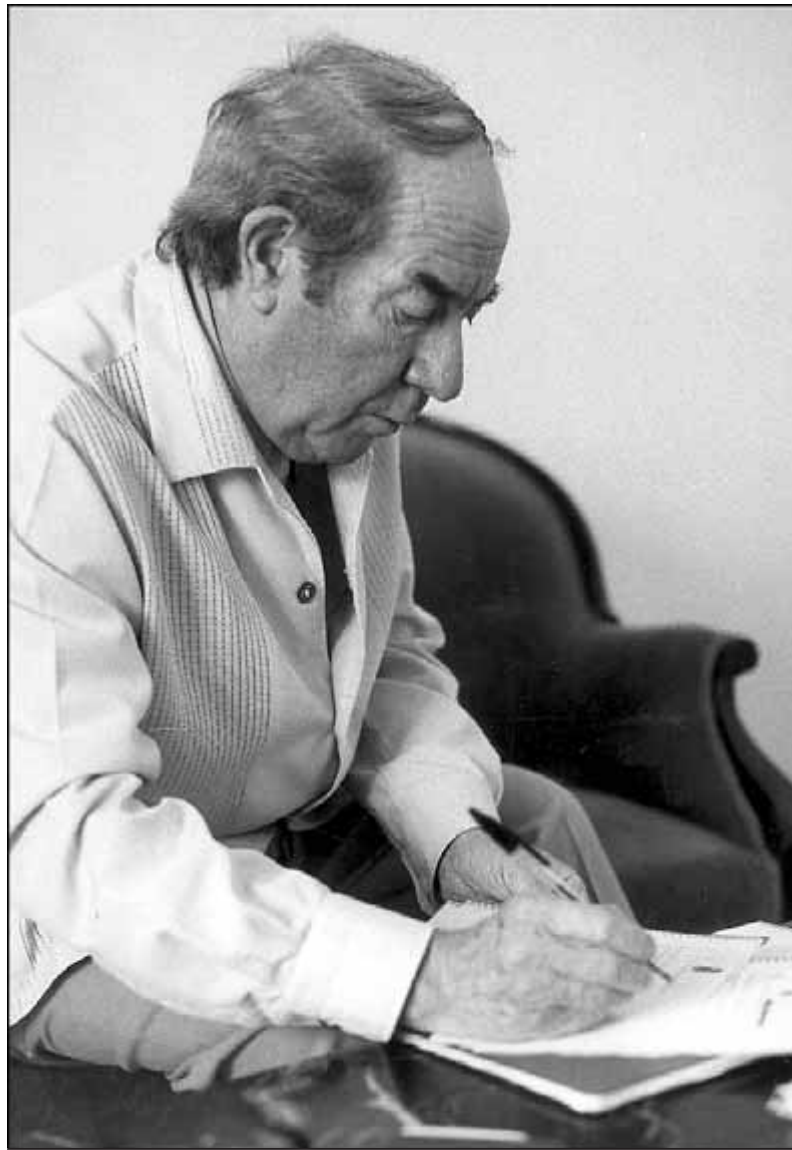
El meu exemplar de *Domini màgic* ("domini màgic, regne subllunar": Vinyoli al·ludia al de l'experiència poètica) té les cobertes una mica fetes malbé. Les sòbries cobertes blanques dissenyades per Ferran Cartes grogüegen, i s'ha pelat la fina capa de plàstic que les protegia. El llibre mostra, com si diguéssim, un cert aspecte de paret amb la pintura escrostonada. O de cara veterana amb el maquillatge desfet. Però els poemes són encara dins, del primer a l'últim, i conserven la tinta negra (grisa, ben mirat). Fa vint anys, en llegir-ne algun, en llegir-ne versos esparsos ("el que eren els seus ulls són perles ara", i "Vindrà la mort i els ulls m'arrençarà"), jo desconeixia que Vinyoli tributava homenatge a algun dels seus mestres o amics literaris dilectes (Shakespeare, Pavese). En llegir-ne algun altre ("Ser vell de veritat vol dir saber estar sol. / Estalvia gemecs i fes més ample el mar"), jo encara era massa jove per capir-ne el trellat. Hi vaig aprendre, en canvi, que parlar d'amor era un tema relis-

cós: si de cas, només en podem parlar, i encara amb una migrada propietat, a "l'home que no somriu, capblanc" –aquell pescador silenciós que mira com la vida llisca, sense afanys.

El meu exemplar de *Domini màgic* era a la llibreria de davant del meu institut de Sant Sadurní. Jo feia segon de BUP, i el llibre era allà, en aquella llibreria, entre altres obres d'editorials extintes com Laia, i d'editorials en actiu com ara 62 i La Magrana. A prop dels còmics (*Cimoc* i *El Vibora*), dels quaderns i dels llapis, de les cartolines. Al llarg de la meua vida he tornat, una vegada i una altra, a aquest llibre com el mateix Vinyoli havia proclamat en un poema força més antic que tornava sempre a un mateix lloc, misteriós

i primigeni. I ho he fet i ho faig sempre en l'edició, per a mi, primigènia (no pas en la de *l'Obra Completa*, a cura de Xavier Macià, Edicions 62 –esplèndida–). Quan feia de professor d'institut, havia fet servir alguns d'aquests poemes (el cèlebre *Joc*, que ha comentat Dolors Oller: l'existència humana com el rectangle d'una taula de billar). Un alumne, una vegada, em va demostrar que *Joc* no era un poema perfecte: Vinyoli hi comença dient "M'he tornat una bola de billar de vori", i el gamarús del meu alumne va argüir que el poema parlava de l'irrevocable pas del temps. El jo del poema s'havia tornat calb com una bola de billar...

Em sento en el deure, doncs, d'expressar la meua gratitud a

EL POETA JOAN VINYOLI, AUTOR DE 'DOMINI MÀGIC'

Em sento en el deure, doncs, d'expressar la meua gratitud a la col·lecció desapareguda de poesia 'Migjorn' i a Empúries

aquesta col·lecció de poesia desapareguda i, molt especialment, a l'editorial Empúries. La vida d'Empúries gairebé abraça –i travessa, amb títols il·luminadors– la meua vida de lector, i estic segur que la vida de lectors de molts altres amants de la literatura d'aquest país. No ens acabariem la col·lecció de narrativa, tampoc: Salinger, Bontempelli, Palacios, etcètera. Per no parlar de la d'assaig. En només dues dècades, Empúries ha esdevingut, com es diu ara, un clàssic de l'edició en català.

Per molts anys!

ENIGMÍSTICA

Un cadàver almogàver

MÀRIUS SERRA

MariusSerra@verbalia.com

Àngel Terron (Palma, 1953) és un poeta científic i viceversa. Alguns dels títols dels seus poemaris són inequívocs: *Iniciació a la química*, *Mercuri* i *Geometria descriptiva*. Ara acaba de treure a la col·lecció *Balenguera* de l'editorial Moll un nou poemari: *Sons nets*. No costa gaire imaginar-ne la forma estròfica: "A mi la forma del sonet em recorda les estructures cristal·logràfiques pròpies del sistema cúbic, la simetria del dau i l'octaedre".

L'autor justifica aital programa en un pròleg clar, evident i clarivident en el qual ressegueix la tradició sonetista illenca, alhora que ret homenatge a mestres (Bonet, Moyà) i amics (Mesquida, Vidal). Una tradició que, en el segle XX, passa per Jaume Vidal Alcover, Blai Bonet i el seu estimat Llorenç Moyà, autor de dos llibres –*Via crucis* i *Presidi major*– en els quals el poeta de Binissalem bandeja les rimes masculines (amor-temor-horror-terror) i es centra en les menys habituals rimes femenines (rècula-fècula-molècula-nubècula). Terron s'insereix en aquesta tradició i l'explora amb encert per "conquerir petits espais de llibertat". Més clar no ho pot dir: "Fer rimar *bultra* (bosc caducifoli) amb *ultra* aconseguix en el cervell del lector un efecte molt distint del que s'obté fent rimar, per exemple, *botó* amb *perdó*".

Terron s'imposa no repetir les rimes, tot apel·lant al concepte de constricció (o *trava*, el mot català que cada cop més designa la *contrainte* potencial), extret dels autors de l'Oulipo.

Terron s'imposa no repetir les rimes apel·lant al concepte de constricció, extret dels autors de l'Oulipo

En aquests *Sons nets* terronians cap de les rimes de les quartetes no es repeteix, i només ho fan algunes de les rimes dels tercets. Al pròleg l'autor ens revela que en català el mot *cadàver* només rima amb un improbable *almogàver*, i confessa que l'ús del *cadàver* com a final del vers "indica l'ansietat de l'autor a l'hora d'escriure aquest poema". Però Terron no s'enganya. Admet sense ambages que "les altres rimes que van amb *cadàver* no tenen més importància que subratllar aquest final de vers; el fet que siguin quasi impos-

bles de trobar no té cap importància, la dificultat no afegeix res a l'expressió". Plenament d'acord. És aquest un punt clau que molts autors haurien d'aplicar-se. La dificultat és un pas previ. Té valor a la rebotiga, però no aporta res d'essencial a l'expressió del text quan aquest arriba al lector. Finalment, els dos tercets d'aquest sonet on no hi surt pas cap *almogàver* queden així: "I jo, malgrat que sigui ara un cadàver / d'il·lusions i somnis envejables, / quan la lluna del ple és sobre Monnàber, / cerc mots sencers de formes raonables; / com els tocs estris fets per l'*homo faber* / per caçar dins bocatges perdurables".

Més enllà de totes les endreces, Àngel Terron ret pleitesia al seu admirat Llorenç Moyà amb una intensitat que només atorga el mestratge. Ho fa amb un sonet rodó que du per títol *A Llorenç Moyà, amb rimes manllvades*, que ja té un primer vers inequívoc: "Ets mestre de la llengua sense nimbe". Però l'homenatge va més enllà. Terron confessa que parteix del llibre *Via crucis* de Moyà, tot manllewant-li les rimes en *-edra* (Fedra, cedre, pedra, polièdre), *-imba* (nimbe, estimba, limbe, corimbe) i *-ulcre* (sepulcre, pulcra). "Emperò l'espàtula és meua". Els dos tercets d'aquest polit so-net ajuden a capir la magnitud de l'admiració: "D'ençà que el teu prim cos baixà al sepulcre, / ningú els mots vers del poble humil escapça / per emprar-ne els més purs com a caràtula. / Seguesc el pas de la sendera pulcra, / i totes les paraules tinc en caps / per remoure els neguits amb freda espàtula".